

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“АГРАРНА ПОЛІТИКА”
(для бакалаврів)**

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота — це важлива складова навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і займатися науковою роботою. Самостійна робота є основним засобом опанування навчального процесу студентами у вільний від занять час.

Метою самостійної роботи є сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни “Аграрна політика”, ознайомлення їх з основними поняттями дисципліни, поглиблене вивчення теоретичних засад і практичних механізмів державного управління аграрними перетвореннями як на загальнонаціональному, так і регіональному рівнях, шляхів їх оптимізації. Також методичні матеріали передбачають опанування у повному обсязі навчальної програми та формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань і наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни “Аграрна політика” становить приблизно 33 % часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача. У пропонуваніх методичних рекомендаціях розглядаються форми самостійної роботи, порядок організації та контроль. Подаються основні питання з курсу дисципліни, питання для самоконтролю, теми рефератів, а також тестові завдання. У ході вивчення цієї дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданням і функціями дисципліни, розглядають світові моделі державної аграрної політики.

Цільне місце серед них посідає розробка та обґрунтування сучасної аграрної політики, на основі якої і має відбуватися реформування економічних відносин. Йдеться про комплексний підхід до реформувань відповідно до вимог аграрної політики, під якою слід розуміти сукупність науково обґрунтованих ідей і концепцій щодо трансфор-

Підготовлено доцентом кафедри організації самоврядування *В. В. Утенком*

Затверджено на засіданні кафедри організації самоврядування
(протокол № 6 від 30.01.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Утенко В. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Аграрна політика” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. — 52 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійної роботи з дисципліни “Аграрна політика”, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“АГРАРНА ПОЛІТИКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські (практичні) заняття	Самостійна робота студентів
1	2	3	4	5
	Змістовий модуль I. Науково-методологічні та макроекономічні основи сучасної аграрної політики			
1	Аграрна політика: головні компоненти, сутність та особливості формування та здійснення	3	2	3
2	Аграрна політика як складова економічної політики держави	3		3
3	Становлення приватного сектору в сільському господарстві	3	2	2
4	Ціноутворення, податкова і кредитна політика в системі аграрних перетворень	3	2	2
5	Екологічні аспекти аграрної політики	3		2
	Змістовий модуль II. Соціально-економічні проблеми аграрної політики			
6	Аграрна реформа: суть і особливості розвитку	3	2	2
7	Земельні відносини	3		2

мування аграрного і пов'язаного з ним інших секторів економіки у напрямку до створення ринкових відносин.

Особливістю курсу є те, що в ньому викладаються фундаментальні питання, які формують поняття про аграрну політику в світі вимог Конституції України згідно з інтересами українського селянства. Студенти знайомляться з основними напрямками реформування агропромислового виробництва відповідно до потреб ринкових перетворень.

У курсі витримана наступна схема: напрям економічних перетворень — його суть і особливості — досвід інших країн — умови реалізації стосовно АПК України. Оскільки в Україні досі не вироблено державної аграрної політики, такий підхід цілком виправданий, бо дає реальні підстави критично осмислити й оцінити ті якісні та кількісні зрушення, що відбуваються в економіці АПК.

Розроблений курс розрахований на те, щоб студенти мали можливість з'ясувати для себе суть кожного напрямку аграрних перетворень і на цій основі сформувати практичні навички і вміння визначати, узагальнювати і формулювати складові елементи і напрями аграрної політики держави стосовно конкретної ситуації соціально-економічного розвитку країни.

Всебічне вивчення дисципліни дасть змогу студентам *знати*:

- сутність та особливості формування і здійснення аграрної політики як складової економічної політики держави;
- становлення колективного та приватного сектору в сільському господарстві;
- соціально-економічні та політичні проблеми аграрної політики;
- особливості здійснення земельних і майнових відносин, аграрної реформи, екологічних аспектів у сфері сільського господарства;
- науково-технічне та організаційно-правове забезпечення аграрних перетворень;
- механізми створення ринку робочої сили, продовольства та силовини;
- особливості здійснення державної політики щодо регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств на зовнішніх ринках;
- інформаційне та кадрове забезпечення аграрної політики.

Отже, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни “Аграрна політика” спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ предмета, а також застосування ними здобутих знань, вмінь і навичок на практиці.

ЗМІСТ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“АГРАРНА ПОЛІТИКА”

Змістовий модуль I. Науково-методологічні та макроекономічні основи сучасної аграрної політики

Тема 1. Аграрна політика: головні компоненти, сутність та особливості формування та здійснення

1. Соціально-економічна сутність та цільове призначення сучасної аграрної політики.
2. Характеристика сільського господарства та агропромислового виробництва.
3. Стратегія становлення аграрної політики.
4. Особливості сучасного етапу аграрної політики.
5. Проблеми здійснення аграрної політики.
6. Компоненти аграрної політики і потреба їх поєднання.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність аграрної політики.
2. У чому полягає об'єкт і предмет дисципліни?
3. Розкрийте мету та завдання дисципліни “Аграрна політика”.
4. Назвіть основні функції дисципліни.
5. Які економічні параметри визначають місце і роль сільського господарства в економіці України?
6. Розкрийте характерні особливості розвитку агропромислового виробництва в Україні.
7. Виділіть стратегічні завдання розвитку агропромислового комплексу України.
8. Які фактори необхідно врахувати при забезпеченні взаємоузгодження інтересів держави та агропромислового виробництва?
9. Назвіть основні вимоги до аграрної політики.
10. Виділіть основні компоненти аграрної політики держави.
11. Розкрийте характерні особливості формування та здійснення аграрної політики держави.

1	2	3	4	5
8	Розвиток майнових відносин власності, форм господарювання та інтеграційних відносин	3	2	2
9	Розвиток селянських (фермерських) господарств і кооперативні відносини в аграрному секторі	3		2
10	Соціальні аспекти аграрної політики	3	2	2
	Змістовий модуль III. Науково-технічне та організаційно-правове забезпечення аграрної політики			
11	Науково-технічні аспекти аграрної політики та ресурсний потенціал агропромислового комплексу	3	2	2
12	Створення ринку робочої сили для кадрового забезпечення аграрної політики	3		2
13	Формування ринку продовольства і сировини	3	2	2
14	Реформування фінансово-кредитної, податкової та цінової систем	3	2	2
15	Зовнішньоекономічні проблеми аграрної політики	2	2	2
16	Інформаційне забезпечення аграрних перетворень	2	2	2
17	Створення умов і механізму освоєння ринкових відносин і реалізація аграрної політики	2	2	2
Разом годин: 108		48	24	36

12. У чому полягають характерні риси функціонування виробничого потенціалу окремих галузей АПК?

Теми рефератів

1. Науково-методологічні основи сучасної аграрної політики.
2. Макроекономічні основи сучасної аграрної політики.
3. Визначення сучасної економічної ситуації та пов'язаного з цим поняття про аграрну політику.
4. Сутність і головні компоненти сучасної аграрної політики в Україні.
5. Особливості формування та здійснення аграрної політики в новітній історії України.
6. Мета та завдання аграрної політики в Україні.

Тестові завдання

I. Особливу роль і місце сільського господарства в економіці України визначають наступні фактори:

- а) сільське господарство детермінує розвиток переробних галузей, де досить швидко здійснюється обіг коштів, що прямо впливає на нагромадження та інвестиційний процес;
- б) агропромислове виробництво належить до найтовловніших сфер, що забезпечують обсяги внутрішнього валового продукту (ВВП);
- в) нарощування експортних можливостей агропромислового виробництва є гарантією швидкого і надійного подолання дефіциту торговельного і платіжного балансів країни;
- г) від всебічного розвитку агропромислового комплексу (АПК) значною мірою залежить зростання життєвого рівня всього населення;
- д) забезпечення стабільного розвитку власного агропромислового виробництва слід вважати надійною запорукою економічної незалежності держави;
- е) правильні відповіді "а" і "б";
- є) правильні відповіді "в" — "д";
- ж) усі відповіді правильні.

II. Основними формами господарювання в Україні на селі є:

- а) приватна форма господарювання;
- б) державна форма господарювання;

- в) колективна форма господарювання;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. Економічний потенціал агропромислового комплексу включає наступні складові:

- а) ресурси;
- б) елементи;
- в) об'єкти;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. Знайдіть неправильну відповідь. До елементів економічного потенціалу агропромислового комплексу України належать:

- а) земля та вода;
- б) природні ресурси промислового та сільськогосподарського походження, людські, інтелектуальні та фінансові ресурси;
- в) машини, насіння, тварини;
- г) праця та підприємницький талант;
- д) кошти.

V. Знайдіть неправильну відповідь. До найважливіших атрибутів аграрної політики належать:

- а) соціально-економічна сутність аграрної політики;
- б) зміст аграрної політики;
- в) основні напрями аграрної політики;
- г) етапність, тобто визначення конкретних завдань стратегічного і тактичного планів;
- д) фактори аграрної політики;
- е) умови реалізації аграрної політики.

Література [1; 4; 7; 9; 10; 13; 15; 26]

Тема 2. Аграрна політика як складова економічної політики держави

1. Економічна політика і важливість відображення в ній потреб і можливостей аграрного сектору.
2. Державне регулювання сільського господарства та самоуправління в сільському господарстві.
3. Роль органів місцевого самоврядування в регулюванні сільського господарства.
4. Аграрна політика і продовольча проблема держави.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність економічної політики держави.
2. Охарактеризуйте місце аграрної політики в економічній системі держави.
3. Які гарантії має надавати держава АПК у процесі реалізації аграрної політики?
4. Чому є важливим відображення аспектів аграрної політики в державних актах України?
5. Які фактори впливають на організаційну структуру управління в АПК та в чому полягає роль держави в їх регулюванні?
6. Назвіть функції управління агропромисловим виробництвом, які спроможні на себе взяти самоврядні структури.
7. У чому полягають головні причини аграрної кризи?
8. Що таке продовольча проблема?
9. Назвіть основні напрями державної підтримки сільського господарства за умов кризового стану.
10. Оцініть сучасний стан продовольчої проблеми в Україні.
11. Охарактеризуйте основні напрями сучасної економічної політики держави.
12. Назвіть головні передумови реалізації аграрної реформи.

Теми рефератів

1. Аграрна політика як складова економічної політики держави.
2. Державне регулювання сільського господарства.
3. Аграрна реформа як прерогатива державного регулювання розвитку сільського господарства.
4. Передумови реалізації аграрної політики і роль держави у їх формуванні.

5. Зарубіжний досвід у сфері державного регулювання та підтримки сільського господарства.

6. Зовнішні фактори розвитку АПК, що мають бути гарантовані державою.

Тестові завдання

I. Головними передумовами проведення аграрної реформи в Україні є:

- а) приватизація землі та майна колгоспів і радгоспів;
- б) створення селянських (фермерських) господарств;
- в) створення колективних селянських господарств;
- г) фінансова підтримка аграрного сектору з боку держави;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. Основними напрямками проведення аграрної реформи в Україні мають стати:

- а) приватизація землі та майна колгоспів і радгоспів;
- б) створення селянських (фермерських) господарств;
- в) створення колективних селянських господарств;
- г) фінансова підтримка аграрного сектору з боку держави;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

III. Основними причинами аграрної кризи в сільському господарстві України 90-х років ХХ ст. були:

- а) недосконалість колгоспно-радгоспної системи;
- б) застаріла матеріально-технічна база сільського господарства;
- в) недостатня матеріальна та фінансова підтримка АПК з боку держави на тлі загальної економічної кризи в Україні;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Основними напрямками здійснення державного регулювання та підтримки сільського господарства в зарубіжних країнах є:

- а) державне регулювання збуту сільськогосподарської продукції;
- б) матеріальна підтримка сільськогосподарських виробників;
- в) нормативно-правове забезпечення регулювання сільського господарства;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

Література [1; 6; 7; 17; 22; 26]

Тема 3. Становлення приватного сектору в сільському господарстві

1. Об'єктивність становлення приватного сектору на селі.
2. Етапи розвитку приватного сектору.
3. Соціально-економічні та правові передумови формування приватної власності на землю.
4. Особливості формування приватної власності в різних сільськогосподарських укладах.
5. Приватна власність особистих підсобних господарств.

Питання для самоконтролю

1. Виділіть основні етапи розвитку приватного сектору.
2. У чому полягають правові передумови формування приватної власності на землю?
3. Назвіть основні форми власності в сільському господарстві.
4. Коли розпочалася практична реалізація паювання майна в колгоспах?
5. Які наслідки мало впровадження приватної власності на селі?
6. У чому полягають складнощі реформування відносин власності?
7. Розкрийте особливості зародження приватного сектору в колгоспному укладі.
8. У чому полягають головні проблеми формування власності фермерів?
9. Назвіть головні проблеми розвитку приватного сектора на селі.
10. Яким чином держава вирішує ці проблеми?

Теми рефератів

1. Становлення приватного сектору в сільському господарстві.
2. Основні етапи розвитку приватного сектору на селі.
3. Підходи до формування приватної власності на селі.
4. Головні проблеми розвитку приватної власності на селі.
5. Соціально-економічні передумови формування приватної власності на землю.

Тестові завдання

I. Знайдіть неправильну відповідь. До основних форм власності в сільському господарстві належать:

- а) державна власність;
- б) комунальна власність;
- в) колективна власність;
- г) приватна власність.

II. Практична реалізація паювання майна в колгоспах розпочалася у:

- а) 1988–1989 рр.;
- б) 1990–1991 рр.;
- в) 1992–1993 рр.;
- г) 1994–1995 рр.;
- д) 1996 р.

III. Знайдіть неправильну відповідь. До основних етапів розвитку приватного сектору на селі належать:

- а) зародження приватної власності у найсучаснішому розумінні (нинішній етап);
- б) етап первинного розвитку приватної власності на селі;
- в) етап утворення приватної власності;
- г) етап остаточної перемоги ідеї та практики приватної власності у сільському господарстві.

IV. До соціально-економічних і правових передумов розвитку приватної власності належать:

- а) наявність бажаних статів на шлях приватного підприємництва та використання його переваги і можливості;

- б) утвердження в суспільстві відповідного політичного і соціально-економічного клімату;
- в) активна позиція держави щодо становлення приватної власності;
- г) надійна відповідна законодавча база.

Література [10; 12; 13; 20; 22; 35]

Тема 4. Ціноутворення, податкова і кредитна політика в системі аграрних перетворень

1. Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин.
2. Удосконалення системи цін.
3. Реформування податкової системи.
4. Оподаткування прибутку. Непряме оподаткування.
5. Кредитні відносини в аграрному секторі АПК.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть головні недоліки формування цін у сільському господарстві за загальносоюзним принципом.
2. Чому виробництво всіх видів тваринницької продукції у 90-х роках ХХ ст. — на початку ХХІ ст. стало збитковим?
3. Розкрийте сутність удосконалення системи цін.
4. Охарактеризуйте еквівалентність обміну між окремими видами продукції та сфер АПК України.
5. Покажіть співвідношення цін на основні види сільськогосподарської продукції до ціни на зерно.
6. Яким чином можна запровадити пільгове оподаткування фермерських господарств?
7. Розкрийте механізми здійснення кредитних відносин на селі.
8. Які податки належать до непрямих?

Теми рефератів

1. Ціноутворення в системі аграрних перетворень.
2. Податкова політика в системі аграрних перетворень.
3. Особливості реформування податкової системи на селі.
4. Особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств.
5. Кредитна політика в системі аграрних перетворень.

Тестові завдання

I. З метою конкурентноспроможного протистояння сільськогосподарства сфері АПК, поєднання інтересів виробників сільськогосподарської продукції та підприємств переробної промисловості необхідно здійснювати заходи щодо їх:

- а) кооперування;
- б) інтеграції;
- в) рентабельності;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. До позитивних моментів оподаткування доходів фермерських господарств належать:

- а) наявність неоподаткованої межі;
- б) визначення максимальної межі стягнення прибутку через податки, тобто сільськогосподарські підприємства захищаються від надмірного вилучення прибутку;
- в) прогресивна шкала оподаткування, через яку реалізується диференційований підхід до суб'єктів оподаткування;
- г) взаємозв'язок оподаткування з ефективністю виробництва, оскільки податкові ставки встановлювали залежно від рівня рентабельності;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні.

III. Перебудову кредитних відносин на сільськогосподарському рівні (мікрорівень) слід розпочинати із запровадження в сільськогосподарських підприємствах:

- а) нормування оборотних засобів;
- б) нормування поточних фінансових планів (бізнес-планів);
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Кредитні відносини з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва полягають в наступному:

- а) у наданні кредитів на пільгових умовах;
- б) у надходженні кредитів у господарства у встановлені строки;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

Література [1; 4; 10; 15; 18; 19; 22; 23]

Тема 5. Екологічні аспекти аграрної політики

1. Передумови і необхідність розробки принципово нової агроєкологічної політики.
2. Мета та принципи державної агроєкологічної політики.
3. Основні завдання державної агроєкологічної політики.
4. Напрямами агроєкологічної політики.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте мету державної агроєкологічної політики.
2. У чому полягають головні принципи державної агроєкологічної політики?
3. Вкажіть основні завдання державної агроєкологічної політики.
4. З чим пов'язані екологічні проблеми сільського господарства?
5. Виділіть основні напрями сучасної агроєкологічної політики.
6. Що таке екологізація агропромислового виробництва?

Теми рефератів

1. Екологічні аспекти аграрної політики.
2. Основні напрями екологічної політики в Україні в агропромислово-м комплексі.
3. Екологічні проблеми розвитку сільського господарства.
4. Екологічна криза в Україні.
5. Здійснення нової екологічної політики в сільському господарстві.

Тестові завдання

1. Знайдіть неправильну відповідь. Екологічні аспекти аграрної політики охоплюють:

- а) природні ресурси та якість довкілля;

- б) екологічну чистоту території;
- в) транспортні підприємства;
- г) земельні, водні та лісові ресурси;
- д) охорону навколишнього природного середовища.

II. Стратегічна мета агроєкологічної політики полягає у:

- а) цілеспрямованому переведенні національного АПК на модель сталого, екологозрівноваженого, екологобезпечного й ефективного розвитку;
- б) виробництво екологічно чистих продуктів харчування та всебічна охорона довкілля при веденні сільського господарства;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. До основних принципів агроєкологічної політики належать:

- а) пріоритет екології над економікою, екологічних критеріїв, показників і вимог над економічними;
- б) інтеграція екологічних і економічних підходів до розвитку та розміщення агропромислового виробництва;
- в) раціональне поєднання галузевого та територіального управління агропродокористування і охорони навколишнього середовища;
- г) ефективне використання ринкових і державних економічних інструментів та адміністративних важелів регулювання екологічних відносин, систем і методів агропродокористування та природоохорони в АПК;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

IV. До основних законів нової екології належать наступні моменти:

- а) у природі все взаємопов'язано;
- б) усе повинно куди-небудь діватися;
- в) природа знає краще (людини);
- г) ніщо не дається дарма;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

V. До основних напрямів сучасної агроекологічної політики належать:

- а) екологізація агропромислового виробництва;
- б) екологізація аграрного землекористування;
- в) екологізація використання водних ресурсів;
- г) всебічна екологізація розвитку харчопереробних галузей АПК;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

Література [11; 13; 14; 17; 22; 26]

Змістовий модуль II. Соціально-економічні проблеми аграрної політики

Тема 6. Аграрна реформа: суть і особливості розвитку

1. Аграрна реформа як складова сучасної аграрної політики.
2. Коротка передісторія сучасної аграрної реформи.
3. Етапи розвитку сучасної аграрної реформи.
4. Суть земельної реформи і особливості її здійснення в Україні.
5. Організація реформування земельних відносин.
6. Роль держави у здійсненні земельної реформи.
7. Соціальні та соціально-психологічні проблеми аграрних перетворень.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть головні причини проведення аграрної реформи.
2. Коли розпочалося проведення аграрної реформи в Російській імперії?
3. Які наслідки для України мало проведення аграрної реформи в Російській імперії?
4. Назвіть основні етапи розвитку сучасної аграрної реформи.
5. Виділіть нові та малодосліджені соціальні та соціально-психологічні явища на селі.
6. У чому полягає роль держави у здійсненні аграрної реформи?
7. Висвітліть характерні особливості розвитку аграрної реформи у незалежній Україні.

Теми рефератів

1. Соціально-економічні проблеми аграрної політики.
2. Аграрна реформа: суть і особливості розвитку.
3. Соціальні проблеми аграрних перетворень.
4. Соціально-психологічні проблеми аграрних перетворень.
5. Діяльність місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо проведення аграрної реформи.

Тестові завдання

I. Знайдіть неправильну відповідь. До головних причин проведення аграрної реформи належать:

- а) політичні;
- б) економічні;
- в) правові;
- г) соціально-психологічні;
- д) ідеологічні;
- е) кадрові.

II. До основних проблем проведення аграрних перетворень належать:

- а) соціальні;
- б) соціально-психологічні;
- в) політичні;
- г) економічні;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

III. До головних складових аграрної реформи на сучасному етапі розвитку належать:

- а) майнові відносини власності;
- б) земельна реформа в найширшому розумінні;
- в) організаційно-правове реформування сільськогосподарських підприємств;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. Вирішення соціальних і соціально-психологічних проблем аграрних перетворень залежить від:

- а) подолання споживачького підходу суспільства до аграрного сектору;
- б) необхідність розвитку найбільш сприятливої соціально-психологічної обстановки навколо селянської праці;
- в) формування та утвердження прогресивних поглядів на власність у сільському господарстві;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні.

Література [1–3; 9; 10; 16; 22; 31]

Тема 7. Земельні відносини

1. Передумови і напрями реформування земельних відносин.
2. Права основа земельних відносин. Поетапний принцип здійснення земельної реформи.
3. Методологічні принципи і методика грошової оцінки сільськогосподарських земель.
4. Паювання земель як умова здійснення реформ на селі.
5. Неминучість функціонування ринку землі у сільському господарстві.
6. Земельні відносини при реформуванні господарських систем у сільському господарстві.
7. Етапи створення і напрямки подальшого удосконалення нормативно-правової бази земельної реформи.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть головні передумови реформування земельних відносин.
2. У чому полягають методологічні принципи грошової оцінки сільськогосподарських земель?
3. Охарактеризуйте методику грошової оцінки сільськогосподарських земель.
4. У чому полягає поетапний принцип здійснення земельної реформи?
5. Яким чином здійснюється грошова оцінка земель?
6. Висвітліть структуру ринку землі в сільському господарстві.

7. Які нормативно-правові акти регулюють земельні відносини в Україні?

Теми рефератів

1. Земельні відносини у незалежній Україні.
2. Законодавство України про земельні відносини.
3. Структура ринку землі у сільському господарстві.
4. Основні напрями удосконалення нормативно-правової бази земельної реформи.
5. Паювання земель як умова здійснення реформ на селі.

Тестові завдання

I. Закон України “Про земельну реформу” був прийнятий:

- а) у 1991 р.;
- б) у 1992 р.;
- в) у 1993 р.;
- г) у 1994 р.;
- д) у 1995 р.

II. Закон України “Про селянське (фермерське) господарство” був прийнятий:

- а) у 1991 р.;
- б) у 1992 р.;
- в) у 1993 р.;
- г) у 1994 р.;
- д) у 1995 р.;
- е) у 1996 р.

III. Показниками визначення розміру земельної частки (паю) є:

- а) площа сільськогосподарських угідь, переданих підприємством у колективну власність;
- б) грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення відповідно до списку громадян – членів колективного сільськогосподарського підприємства, що додається до державного акта на право колективної власності на землю;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. До основних напрямів удосконалення нормативно-правової бази земельних відносин належать:

- а) введення поряд з державною колективною та приватною власністю на землю;
- б) надання всім трьом формам власності рівноправності;
- в) можливість розподілу земель, переданих у приватну власність сільськогосподарських підприємств, на земельні частки (паї) між членами цих підприємств;
- г) передача так званих присадибних земельних ділянок, що знаходилися з 1991 р. у постійному спадкованому володінні громадян, у їхню приватну власність;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні.

Література [1–3; 8–11; 16; 20; 22; 28; 37]

Тема 8. Розвиток майнових відносин власності, форм господарювання та інтеграційних відносин

1. Майнова власність у системі виробничих відносин. Форми реалізації власності.
2. Формування суттєвого власника. Організаційні аспекти.
3. Внутрішньогосподарські структури.
4. Розвиток малих підприємницьких форм.
5. Форми інтеграції в агропромислового комплексу.
6. Ефективність виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.
7. Удосконалення економічних відносин в інтегрованих формуваннях.
8. Розвиток інтеграційних відносин у переробній сфері АПК.
9. Основні напрями розвитку виробничих відносин у переробній сфері.
10. Ринкова модель управління розвитком інтеграційних процесів в агропромислового виробництві.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні форми реалізації власності в історичну епоху.
2. Коли виник інститут приватної власності?
3. Які форми реалізації власності існують у незалежній Україні?

4. У чому полягають механізми мотивації виробничої діяльності в сільському господарстві?
5. Назвіть основні форми інтеграції в АПК.
6. Розкрийте характерні риси розвитку інтеграційних відносин у переробній сфері АПК.
7. Які ви знаєте малі підприємницькі форми на селі?
8. Висвітліть основні напрями державного регулювання ринку стратегічних продовольчих товарів.
9. Накресліть ринкову модель управління розвитком інтеграційних процесів в агропромислового виробництві.
10. Розкрийте концептуальні організаційні аспекти розвитку форм господарювання на селі.

Теми рефератів

1. Розвиток майнових відносин власності на селі.
2. Розвиток форм господарювання на селі.
3. Розвиток інтеграційних відносин на селі.
4. Ефективність виробництва і переробки сировини в Україні.
5. Державне регулювання ринку стратегічних продовольчих товарів.

Тестові завдання

I. Знайдіть неправильну відповідь. До основних форм реалізації власності в історичну епоху належать:

- а) колективна (групова) власність;
- б) державна власність;
- в) приватна власність;
- г) міждержавна власність;
- д) власність у формі акціонерних товариств і корпоративних компаній.

II. Приватна власність виникла у період:

- а) первіснообщинного ладу;
- б) рабовласницького ладу;
- в) феодального ладу;
- г) капіталістичного ладу.

III. При кооперативній формі власності безпосереднім виробником є:

- а) колективний власник;
- б) кооператив;

- в) приватний власник;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

IV. Основні форми інтеграції в АПК є:

- а) інтегровані формування за участю підприємств з виробництва сировини та її переробки і реалізації;
- б) поєднання виробництва і переробки сільськогосподарської продукції безпосередньо в одному господарстві;
- в) переробка продукції на давальницьких умовах;
- г) переробка продукції виробниками сировини на кооперативних засадах;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні.

Література [1; 4; 10; 11; 13; 20; 22; 24]

Тема 9. Розвиток селянських (фермерських) господарств і кооперативні відносини в аграрному секторі

1. Принципи і тенденції розвитку фермерських господарств.
2. Специалізація та виробничі типи фермерських господарств.
3. Оптимальні розміри селянських господарств.
4. Кооперування та напрями розвитку фермерства на перспективу.
5. Сільськогосподарська кооперація в контексті аграрної реформи.
6. Кооператив як особлива форма підприємства.
7. Створення правового поля сільськогосподарської кооперації в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні принципи розвитку фермерських господарств.
2. Які мають бути оптимальні розміри селянських господарств?
3. Виділіть основні напрями розвитку фермерства в Україні на перспективу.
4. Проаналізуйте стратегію розвитку селянських (фермерських) господарств на перспективу.

5. Які фактори впливають на розвиток фермерства та вибору напрямку їх виробничої діяльності?
6. Висвітліть основні етапи розвитку кооперативного руху в Україні.

7. Які види кооперації існують у незалежній Україні?
8. Охарактеризуйте особливості сільськогосподарської кооперації в контексті аграрної реформи.

Теми рефератів

1. Розвиток селянських (фермерських) господарств в Україні.
2. Кооперативні відносини в аграрному секторі в Україні.
3. Основні напрями розвитку фермерських господарств в Україні.
4. Кооперативний рух в Україні: історія та сучасність.
5. Види кооперації в незалежній Україні.

Тестові завдання

I. До основних принципів діяльності фермерських господарств належать:

- а) добровільність створення господарств;
- б) самостійне формування програми діяльності та вільний вибір її видів;
- в) право вільного найму працівників;
- г) вільне розпорядження доходів після внесення платежів, встановлених законом;
- д) самостійне визначення цін на вироблену продукцію відповідно до закону;
- е) всебічна підтримка держави;
- є) правильні відповіді “а” – “в”;
- ж) правильні відповіді “г” – “е”;
- з) усі відповіді правильні;
- и) правильних відповідей немає.

II. До факторів впливу на розвиток фермерства та вибору напрямів їх виробничої діяльності належать:

- а) рівень і строки забезпечення їх земельними та трудовими ресурсами;
- б) рівень і строки забезпечення їх фінансовими та матеріально-технічними ресурсами;

- в) нормативно-правове забезпечення розвитку фермерських господарств;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

III. До основних виробничих типів фермерських господарств належать:

- а) господарства рослинницького напрямку;
- б) господарства тваринницького напрямку;
- в) господарства змішаного напрямку;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

IV. Основними рівнями розвитку кооперативної ініціативи є:

- а) первинний (виробничий) рівень;
- б) кооперативні товариства та асоціації;
- в) асоціації кооперативів і кооперативних федерацій;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

V. Знайдіть неправильну відповідь. Основними видами кооперації в Україні є:

- а) споживча кооперація;
- б) кредитна кооперація;
- в) міжрегіональна кооперація;
- г) виробнича кооперація.

Література [9; 10; 20; 22; 24; 28; 36]

Тема 10. Соціальні аспекти аграрної політики

- Соціальні пріоритети розвитку аграрної політики.
- Основні напрями соціальної перебудови села.
- Соціальна і виробнича інфраструктура села.
- Демографічно-трудоий потенціал.
- Проблеми мотивації сільськогосподарської праці.

- Соціальна спрямованість аграрної політики як критерій її перспективності.
- Забезпечення пріоритету відродження села.

Питання для самоконтролю

- Чому аграрна політика мусить мати чітко визначену соціальну спрямованість?
- Розкрийте сутність і зміст поняття “соціальна спрямованість аграрної політики”.
- Назвіть головні соціально-економічні проблеми, які існують в українському селі.
- Назвіть основні показники та приклади, що характеризують фактичний стан соціально-побутової сфери села.
- Якою б мала бути програма відродження села?
- Які офіційні документи регулюють соціальну політику на селі?
- Що слід брати до уваги при опрацюванні заходів щодо відродження села?
- Якою б мала бути інфраструктура села?
- Як найефективніше забезпечити фінансування розвитку інфраструктури?
- Чи існує проблема “безперспективних сіл”?

Теми рефератів

- Соціальні аспекти аграрної політики в Україні.
- Основні напрями соціальної перебудови села.
- Розвиток соціальної інфраструктури українського села.
- Оцінювання демографічної ситуації на селі.
- Роль держави і соціальних самоврядних структур у формуванні реалізації соціальної політики на селі.
- Нормативно-правове забезпечення регулювання соціальної політики на селі.

Тестові завдання

I. Соціальна спрямованість аграрної політики визначається конкретними ознаками, які й мають бути закладені в основу здійснення всього комплексу реформувальних, найголовнішими серед яких є такі:

- а) проносовані напрями та складові елементи аграрної політики мають сприяти не лише і не тільки піднесенню аграрного ви-

робництва, а й зміцненню авторитету, статусу й ролі селянина, позиція якого в суспільстві є особливою;

- б) держава має всю свою соціально-економічну політику будувати на всебічному і повному врахуванні інтересів селян, спрямовуючи її на радикальну зміну того соціально-психологічного клімату в суспільстві, за яким селянин ще й досі де-факто і де-юре вважається другорядним членом;
- в) виконання соціально-економічних функцій на селі держава має взяти за свій рахунок коштами бюджету, відмовившись від досі існуючої практики, за якою задоволення всіх життєвих потреб селянина від народження до смерті здійснюється за коштів господарств;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. До визначальних, найбільш важливих і пріоритетних напрямів соціальної політики сучасного села можна віднести:

- а) підвищення відповідальності держави в центрі та на місцях за формування сприятливого соціально-психологічного клімату навколо села і селянина;
- б) розробка і впровадження на всіх рівнях управління економікою системи обґрунтованих економічних, організаційних, соціальних і технологічних заходів, спрямованих на зупинення спаду сільськогосподарського виробництва, його стабілізацію і поступове нарощування;
- в) формування громадської думки щодо першоважливості і пріоритетності сільськогосподарської праці, впровадження дієвої системи її мотивації;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

III. Гостра проблема надання чітко визначеної спрямованості в аграрній політиці була зумовлена:

- а) спадом сільськогосподарського виробництва;
- б) зuboжінням сучасного українського села;
- в) недостатнім фінансуванням соціальної інфраструктури села;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Для успішної реалізації реформування соціальної сфери села необхідно:

- а) трансформацію системи економічних відносин здійснювати не з метою прискорення цього процесу, а для формування в суспільстві соціально-психологічного клімату щодо шанування працівників цього господарства;
- б) створити сприятливі виробничі умови на селі з тим, щоб урізноманітнити сфери застосування праці і, що особливо важливо, забезпечити можливість отримання мешканцями села вищих доходів порівняно з містом;
- в) сприяти формуванню матеріальних і грошових ресурсів для прискореного розвитку в сільській місцевості соціальної інфраструктури, соціально-побутового забезпечення, створення сучасних поселень з повним комплексом інженерного благоустрою і впорядкованим житлом, відродженню звичаїв і традицій українського народу;
- г) особливу увагу і роль законодавчо відвести місцевим органам державної виконавчої влади та самоврядним структурам, які найповніше володіють ситуацією та знають особливості кожного регіону, фактичний стан, труднощі й фінансові можливості кожного села;
- д) у ході економічних реформ, спираючись на досвід минулого, відпрацювати на рівні держави таку структуру управління АПК, яка б враховувала міжгалузевий характер цього формування і єдність кінцевих цілей;
- е) правильні відповіді “а” і “б”;
- є) правильні відповіді “в” — “д”;
- ж) усі відповіді правильні.

Література [8; 10; 22; 26; 29; 30; 32; 34]

Змістовий модуль III. Науково-технічне та організаційно-правове забезпечення аграрної політики

Тема 11. Науково-технічні аспекти аграрної політики та ресурсний потенціал агропромислового комплексу

1. Науковий потенціал аграрної науки: стан і перспективи розвитку.
2. Основні шляхи зміцнення зв'язків науки з виробництвом.
3. Сучасний стан матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК.
4. Основні засади створення ринку засобів виробництва і послуг.
5. Механізм міжгалузевих економічних відносин в АПК.
6. Роль матеріально-технічних ресурсів у відтворювальному процесі агропромислового виробництва.
7. Необхідність пріоритетного розвитку фондоресурсозабезпечувальних галузей виробництва.
8. Формування ринку матеріально-технічних ресурсів виробничих послуг.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте сучасний стан матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК.
2. Розкрийте перспективи розвитку наукового потенціалу аграрної науки.
3. Виділіть основні засади створення ринку засобів виробництва і послуг.
4. Проаналізуйте механізми міжгалузевих економічних відносин в АПК.
5. Назвіть основні організаційно-економічні заходи поліпшення наукового забезпечення розвитку агропромислового комплексу.
6. Яким чином здійснюється організація формувань з матеріально-технічного забезпечення АПК?
7. Хто займається створенням базових комплексів сільськогосподарської техніки нового покоління?
8. Назвіть основні шляхи реформування ресурсного потенціалу агропромислового комплексу України.

Теми рефератів

1. Науково-технічне забезпечення аграрної політики.
2. Науково-технічні аспекти аграрної політики та ресурсний потенціал агропромислового комплексу.
3. Організаційно-правове забезпечення аграрної політики.
4. Формування ринку матеріально-технічних ресурсів виробничих послуг.
5. Науково-методичне забезпечення розвитку агропромислового виробництва.

Тестові завдання

I. Становлення та розвиток науково-консультативної та впроваджувальної служби в АПК здійснюється за допомогою:

- а) адміністративних методів, фінансових і технічних ресурсів;
- б) опрацювання методико-організаційних підходів і цілей;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Складовими організації формувань з матеріально-технічного забезпечення АПК є:

- а) подальший розвиток матеріально-технічної бази сільськогосподарських постачальницьких і сервісних служб та збутової сфери підприємств-виробників;
- б) роздержавлення підприємств у сфері агропостачання і агросервісу, переведення їх на нові форми господарювання;
- в) впровадження господарювання і самофінансування;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. При здійсненні аграрної політики в Україні необхідно враховувати:

- а) реформування земельних і майнових відносин;
- б) загальний стан матеріально-технічного забезпечення агропромислового виробництва та організацію використання технічних засобів сільськогосподарського виробництва усіх форм власності;
- в) обидві відповіді правильні;

г) правильних відповіддей немає.

IV. Створення базових комплексів сільськогосподарської техніки нового покоління включає:

- а) трактори;
- б) комбайни;
- в) машинно-тракторні станції;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповіддей немає.

Література [1; 2; 5; 8; 18; 20; 22; 24; 26]

Тема 12. Створення ринку робочої сили для кадрового забезпечення аграрної політики

- 1. Кадри в системі аграрних перетворень.
- 2. Передумови і фактори створення ринку робочої сили.
- 3. Ринок робочої сили в АПК та його державне регулювання.
- 4. Соціальний захист. Методологічні аспекти вирішення проблеми кадрів.
- 5. Організаційні аспекти формування керівників.

Питання для самоконтролю

- 1. Розкрийте сутність ринку праці в агропромисловому виробництві.
- 2. Які існують об'єктивні особливості й можливості функціонування ринку праці в АПК?
- 3. Які умови зумовлюють і визначають можливість міграції робочої сили в АПК України?
- 4. Які принципи мають бути покладені в основу реформування трудових відносин в АПК України?
- 5. У чому полягає потреба державного регулювання ринку робочої сили в АПК України?
- 6. Що має гарантувати держава для бажаних змінити місце праці?
- 7. Що являє собою соціальний захист населення за умов ринку праці?
- 8. Розкрийте рівень і динаміку праці в АПК України.

- 9. Чи можливий ринок праці в окремо взятому підприємстві?
- 10. Яким чином можна організувати ринок праці у межах агропромислового формування?

Теми рефератів

- 1. Створення ринку робочої сили для кадрового забезпечення аграрної політики.
- 2. Кадри в системі аграрних перетворень.
- 3. Методологічні аспекти вирішення кадрових проблем в агропромисловому комплексі України.
- 4. Проблеми формування ринку праці та її характеристика.
- 5. Проблеми державного регулювання ринку робочої сили в агропромисловому комплексі України.
- 6. Ринок праці і проблема збереження та відтворення села.

Тестові завдання

I. До важливих ознак соціально-економічної і психологічної значущості праці в агропромисловому виробництві треба віднести наступні:

- а) галузі, які для працевлаштування є бажаними та найприєнятнішими;
- б) форми власності та господарювання, які викликають найбільший інтерес;
- в) сфери агропромислового виробництва, які є і будуть найпрестижнішими;
- г) професії агропромислового виробництва, які є і будуть найпрестижнішими;
- д) мотиви, які кладуться населенням в основу вибору місця працевлаштування в АПК;
- е) правильні відповіді “а” і “б”;
- є) правильні відповіді “в” – “д”;
- ж) усі відповіді правильні.

II. В основу соціально-економічних перетворень в АПК України доцільно покласти наступні принципи:

- а) дохід сільськогосподарського працівника має залежати не від проміжних операцій, а вирішальною мірою – від кінцевих результатів виробництва, тобто від реалізації кінцевого продукту АПК;

- б) мотивація праці може бути забезпечена чітким і тривалим зв'язком конкретного працівника з певною земельною ділянкою чи з певною виробничою групою тварин або з іншою сферою докладання праці;
- в) відтворення робочої сили має передбачати виключення й подолання глибокого поділу праці на управлінську і виконавську, поступове заміщення й зближення їх;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

III. Щоб забезпечити нормальні умови створення ринку робочої сили в АПК України необхідно врахувати:

- а) територіальну нерівномірність та строкатість концентрації сільського населення в Україні;
- б) галузеву строкатість забезпечення трудовими ресурсами в межах АПК;
- в) низький рівень оплати праці та соціального захисту в сільському господарстві і сподівання на можливість їх компенсувати в інших сферах економіки та близькому зарубіжжі;
- г) скорочення приросту трудових ресурсів, багаточисельність осіб пенсійного віку, майже повне використання резервів робочої сили, зайнятої в домашньому та особистому підсобному господарстві;
- д) суперечності в спеціалізації і трудобезпеченості сільського господарства;
- е) поглиблення інтеграційних процесів, що сприяє поширенню на сільське господарство індустріальних методів виробництва, вдосконалення розміщення продуктивних сил, розселення і використання трудових ресурсів;
- є) правильні відповіді “а” і “б”;
- ж) правильні відповіді “б” і “в”;
- з) правильні відповіді “в” і “г”;
- и) правильні відповіді “д” і “е”;
- і) усі відповіді правильні;
- ї) правильних відповідей немає.

IV. Розробка на рівні держави гнучкого механізму соціального захисту населення в АПК України має передбачати:

- а) розробку механізму мотивації праці, спрямованого на подолання подолання різкої строкатості в рівнях доходів середньомісячної оплати праці по галузях народного господарства;
- б) створення системи державної та комерційної матеріальної допомоги тимчасово непрацюючим і безробітним;
- в) матеріальне стимулювання переселення в труднедостатні райони;
- г) розробка конкретних заходів щодо захисту сложивчого рівня населення від зростання ринкових цін;
- д) законодавче регулювання швидкого переливу вивільненої робочої сили в нові виробництва;
- е) підвищення гарантій страхування непрацевдатних, громадян похилого віку, багатодітних сімей;
- є) правильні відповіді “а” – “в”;
- ж) правильні відповіді “г” – “е”;
- з) усі відповіді правильні.

Література [10; 15; 17; 19; 21; 26; 33; 43]

Тема 13. Формування ринку продовольства і сировини

1. Джерела одержання продовольства і необхідність їх мобілізації.
2. Тенденції формування продовольчих ресурсів.
3. Формування державних фондів продовольства й сировини та са-мозабезпечення регіонів.
4. Особливості функціонування продовольчих ринків.
5. Організаційні засади формування ринку продовольства.
6. Україна на зовнішньому ринку продовольства.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні компоненти ринку продовольства в Україні.
2. Які ви знаєте основні джерела одержання продовольства?
3. Вкажіть основні функції ринку продовольства та сировини.
4. Які фактори стримують імпорт продовольства?
5. Які заходи можуть гарантувати надійність формування продовольчого ринку?
6. Розкрийте сутність системи регулювання ринку товарів.

7. Охарактеризуйте баланс попиту і пропозиції як основи раціонального співвідношення загальнодержавних обсягів виробництва й реалізації продовольства.
8. Назвіть основні заходи держави щодо формування цивілізованого ринку продовольства.
9. Покажіть складові елементи і напрями аналізу стану попиту-позиції на продовольчому ринку України.
10. Що таке баланс попиту і пропозиції?

Теми рефератів

1. Формування ринку продовольства і сировини в Україні.
2. Економічна і соціальна сутність ринку продовольства та сировини.
3. Соціально-технічні переваги власного виробництва продовольства.
4. Аграрна політика як основа становлення ринку продовольства в Україні.
5. Роль держави в регулюванні централізованих і регіональних продовольчих фондів.
6. Державна політика та вплив держави на процес становлення регіонального ринку продовольства.

Тестові завдання

I. Ринок продовольства передбачає наявність наступних елементів:

- а) джерел продовольства (виробників);
- б) фінансових ресурсів;
- в) споживачів продовольства (покупців);
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

II. В Україні залучення сільського господарства до формування ринку продовольства здійснюється наступними шляхами:

- а) через закупівлю сільськогосподарської сировини монополізованими переробними підприємствами і зведенням функцій сільського господарства лише до сировинного забезпечення і

виключення його участі в кінцевому результаті від реалізації готової до споживання продукції;

- б) інтеграцією сільського господарства з переробними галузями і створенням замкнених агропромислових формувань чи власної переробної мініпромисловості, що гарантує і забезпечує участь аграрного сектора у виробництві кінцевої продукції й розподілі доходів від її реалізації, а не від продажу сировини;
- в) об'єднанням сільськогосподарських виробників у кооперативні організації і створенням на цій основі кооперованої переробної промисловості, що дає їм можливість контролювати переробку, транспортування і реалізацію кінцевого продукту та бути рівноправними суб'єктами ринкових відносин;
- г) продажем через власну торгову мережу на продовольчих ринках тієї частини сільськогосподарської продукції, яка споживається у свіжому вигляді і не потребує промислової переробки;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

III. Державними потребами є:

- а) продовольчі потреби країни в цілому, які необхідні для розв'язання найголовніших соціально-економічних проблем, надійного підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення й належного наповнення державних матеріальних резервів, реалізації державних і міждержавних цільових програм, забезпечення функціонування органів державної влади;
- б) договір, укладений державним замовником від імені держави з виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні і правові зобов'язання сторін і регулюються взаємовідносини замовника й виконавця;
- в) засіб державного регулювання продовольчої політики шляхом формування на контрактній основі складу обсягів продукції, необхідної для державних потреб, розміщення державних контрактів на її закупівлю серед підприємств, організацій та інших суб'єктів господарської діяльності.

IV. Державним замовленням є:

- а) продовольчі потреби країни в цілому, які необхідні для розв'язання найголовніших соціально-економічних проблем,

надійного підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення й належного наповнення державних матеріальних резервів, реалізації державних і міждержавних цільових програм, забезпечення функціонування органів державної влади; б) договір, укладений державним замовником від імені держави з виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні і правові зобов'язання сторін і регулюються взаємовідносини замовника й виконавця; в) засіб державного регулювання продовольчої політики шляхом формування на контрактній основі складу обсягів продукції, необхідної для державних потреб, розміщення державних контрактів на її закупівлю серед підприємств, організацій та інших суб'єктів господарської діяльності.

Література [1; 2; 8; 13; 15; 18; 19; 24–26; 37]

Тема 14. Реформування фінансово-кредитної, податкової та цінової систем

1. Економічний механізм АПК і необхідність його адаптування до ринкових відносин.
2. Фінансово-кредитна система в умовах ринку.
3. Впровадження ефективної податкової політики.
4. Підпорядкування ціноутворення механізму попиту і пропозиції.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність та характер дії господарського та економічного механізму в аграрній політиці.
2. Назвіть основні вимоги до економічного механізму ринкового типу.
3. Фінансово-кредитна система. Розкрийте її сутність і роль у ринкових перетвореннях.
4. Назвіть основні вимоги до фінансово-кредитної системи ринкової економіки.
5. Які заходи держави можуть привести фінансово-кредитний механізм АПК у відповідність до вимог ринку?
6. Розкрийте складові елементи податкової політики в агропромисловому комплексі України.

7. Яким чином здійснюється оцінювання сучасної цінової системи в агропромисловому комплексі України?
8. Виділіть алгоритм трансформації системи цін при переході до ринку.

9. Яка система цін діє в АПК України?

10. Дайте оцінку системі цін, що діє в АПК України.

11. Від чого залежить прибутковість агропромисловості?

12. Яким чином система цін впливає на прибутковість агропромислового виробництва?

Теми рефератів

1. Реформування фінансово-кредитної системи в агропромисловому комплексі.
2. Реформування податкової системи в агропромисловому комплексі.
3. Реформування цінової системи в агропромисловому комплексі.
4. Фінансово-кредитне забезпечення проведення економічних реформ у сільському господарстві.
5. Умови трансформації економічного механізму до ринкових потреб.
6. Принципи ціноутворення в ринковій економіці.

Тестові завдання

I. Реформування економічних відносин, у тому числі і в агропромисловому виробництві, має ґрунтуватися на наступному:

- а) без пристосованого до ринкових відносин механізму господарювання не може бути й мови про ринкову економіку;
- б) без ринкової економіки немає потреби у формуванні адекватного їй механізму господарювання;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Щоб фінансово-кредитний механізм, який обслуговує агропромислове виробництво, привести у відповідність до вимог ринкової економіки, держава має взяти на себе відповідальність керуватися такими об'єктивними засадами:

- а) виходити з того, що фінансування і кредитування сільського господарства може забезпечити зацікавленість аграріїв і відда-

- чу для народного господарства в цілому, якщо буде врахована у фінансово-кредитній політиці держави чітко виражена уповільненість кругообігу вкладених коштів;
- б) сільське господарство об'єктивно потребує гнучкої державної підтримки і захисту від інфляції і взагалі від ринкових коливань цін, тарифів, процентів, оскільки його доходність має сезонний характер і обмежена та уповільнена у часі;
- в) у сільській місцевості через відсутність належного фінансування зовсім занедбана соціальна інфраструктура: самому сільському господарству її не відродити, не під силу це й місцевим бюджетам;
- г) зміна фінансово-кредитного механізму в напрямі від державного патерналізму до державного протекціонізму на комерційних засадах потребує здійснення заходів пристосування та опрацювання перехідних правил регулювання шляхом фінансової підтримки найважливіших програм, видачі позик з неповною сплатою процентів у перші стартові роки, участь банків, у тому числі й комерційних, у фінансуванні за рахунок власних ресурсів;
- д) відновлення інвестиційного процесу в АПК, забезпечення еквівалентності обміну, запобігання натуралізації міжгалузевих зв'язків, підключення до інвестиційно-виробничої діяльності банківської системи, створення з цією метою виробничо-фінансових груп і формувань в АПК;
- е) правильні відповіді "а" і "б";
- є) правильні відповіді "в" – "д";
- ж) усі відповіді правильні;
- з) правильних відповідей немає.

III. Основними елементами стабільної податкової системи, яка має поширюватися і на аграрну сферу, є:

- а) чітке визначення порядку стягнення податків, зборів, інших обов'язкових платежів;
- б) простота нарахування і справляння податків;
- в) запровадження податків у такі строки, які б забезпечували можливість платникам враховувати це під час планування фінансово-господарської діяльності наступного періоду;
- г) зменшення рівня розміру податкових виулучень з доходів підприємств;

- д) чітке визначення об'єктів оподаткування, посилення оподаткування бартерних операцій тощо;
- е) правильні відповіді "а" – "в";
- є) правильні відповіді "г" і "д";
- ж) усі відповіді правильні.

IV. Процес становлення ринкового типу ціноутворення, в тому числі в аграрній сфері, має супроводжуватися державним регулюванням з метою гарантування досягнень:

- а) забезпечення нормальних умов для розвитку сільського господарства, де затратний процес має свої особливості;
- б) створення приблизно однакових економічних умов для виробництва в різних природно-економічних зонах;
- в) гарантування соціального захисту інтересів споживачів;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

Література [10; 11; 25; 26; 35; 37]

Тема 15. Зовнішньоекономічні проблеми аграрної політики

1. Стан і завдання зовнішньоекономічної діяльності в аграрній сфері.
2. Визнання вимог світового ринку як передумова формування зовнішньоекономічної політики.
3. Захист економічних інтересів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.
4. Проблеми приєднання АПК до ГАТТ/СОТ.
5. Зовнішньоторговельна політика в аграрній сфері.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність та основні напрями зовнішньоекономічної діяльності України в сфері аграрної політики.
2. Проаналізуйте світовий досвід формування аграрної політики.
3. У чому полягає головна проблема приєднання України до СОТ?
4. Які основні види сільськогосподарської продукції експортує Україна на зовнішній ринок?

5. Покажіть обсяги сільськогосподарського торговельного імпорту України в останні роки.
6. Висвітліть основні напрями інвестиційної діяльності України у сфері АПК.

Теми рефератів

1. Зовнішньоекономічні проблеми аграрної політики.
2. Зовнішньоторговельна політика України у сфері АПК з країнами СНД.
3. Зовнішньоторговельна політика України у сфері АПК з країнами ЄС.
4. Зовнішньоторговельна політика України у сфері АПК з Північної та Південної Америки.
5. Зовнішньоторговельна політика України у сфері АПК з країнами Азії та Африки.

Тестові завдання

I. Зовнішньоекономічна діяльність України у сфері АПК включає наступні напрями:

- а) сукупність напрямів, форм і методів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва;
- б) кредитні та валютно-фінансові відносини АПК з іноземними товаровиробниками, науковими і фінансовими установами з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Основні напрями зовнішньоекономічної діяльності України включають:

- а) здійснення експортно-імпортних операцій, економічних аспектів ЗЕД;
- б) здійснення інтересів різних країн за одержання прибутку в сфері експортно-імпортних операцій;
- в) експорт продукції АПК за вільноконвертовану валюту;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. У міжнародній торгівлі застосовуються наступні форми взаєморозрахунків:

- а) 100 % авансовий платіж;
- б) акредитив та інкасо;
- в) відкритий розрахунок;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Основні положення ГАТТ/СОТ зобов'язують Україну та її АПК користуватися наступними принципами:

- а) товарам іноземного виробництва в частині внутрішнього оподаткування, технічних та інших норм, що визначають їх застосування, має надаватися національний режим торгівлі;
- б) положенням про те, що технічні та інші норми не повинні розроблятися і прийматися з метою створення перешкод у міжнародній торгівлі;
- в) усі формальності щодо оформлення товарів за контрактом не повинні стримувати і перешкоджати проведенню експортно-імпортних та інших торговельних операцій і максимально спрощуватися;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

Література [1; 4; 8; 9; 13; 19; 22; 25; 26]

Тема 16. Інформаційне забезпечення аграрних перетворень

1. Інформатизація в системі механізмів аграрних перетворень.
2. Система збирання та розповсюдження ринкової сільськогосподарської інформації.
3. Організація соціально-економічного моніторингу розвитку сільського господарства.
4. Регіональна служба надання науково-консультаційних послуг.
5. Структура інформаційно-аналітичної системи агропромислового виробництва.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність інформаційного забезпечення аграрних перетворень.
2. Назвіть основні функції державних органів та інститутів у сфері аграрних перетворень.
3. У чому полягає сутність продовольчого моніторингу?
4. Висвітліть характерні особливості реалізації продовольчого моніторингу в Україні.
5. Проаналізуйте специфіку маркетингової діяльності агропромислових підприємств.
6. Назвіть основні інформаційно-консультаційні центри в Україні.

Теми рефератів

1. Інформаційне забезпечення аграрних перетворень.
2. Зарубіжний досвід інформаційного забезпечення аграрних перетворень.
3. Вітчизняний і зарубіжний досвід інформаційного забезпечення аграрних перетворень: порівняльна характеристика.
4. Організація соціально-економічного моніторингу розвитку сільського господарства.
5. Схема компонентів системи комплексного аналізу та прогнозування розвитку сільського господарства країни та її регіонів.

Тестові завдання

I. До основних функцій державних органів у сфері інформаційного забезпечення аграрних перетворень в Україні належать:

- а) виконання науково-дослідних робіт з розробки технологій сільськогосподарського виробництва;
- б) забезпечення умов для освоєння та впровадження передових технологій виробниками сільськогосподарської продукції;
- в) проведення маркетингових досліджень і розробка прогнозів умов виробництва та збуту товарів сільськогосподарської галузі;
- г) налагодження і функціонування системи оперативного формування і комунікаційного зв'язку для сільськогосподарських підприємств і сільського населення;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

II. Знайдіть неправильну відповідь. До основних принципів організації продовольчого моніторингу належать:

- а) принцип незалежності;
- б) принцип об'єктивності;
- в) принцип суб'єктивності;
- г) принцип конфіденційності;
- д) принцип оперативності;
- е) принцип доступності;
- є) принцип повноти.

III. До основних напрямів інформаційного забезпечення аграрного сектору економіки України належать:

- а) комп'ютеризація АПК;
- б) впровадження ПС-технологій;
- в) впровадження Інтернету;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. До складових системи моніторингу належать:

- а) служба електронних комунікацій;
- б) прогнозно-аналітичні центри;
- в) служба цільового моніторингу;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

V. Інформаційно-консультаційні центри діють в Україні на:

- а) рівні держави;
- б) рівні областей;
- в) рівні районів;
- г) міжрайонному рівні;
- д) усі відповіді правильні.

Література [1; 6; 7; 15; 22; 23; 33; 40; 41]

Тема 17. Створення умов і механізму освоєння ринкових відносин і реалізація аграрної політики

1. Необхідність формування і складові елементи механізму освоєння ринкових відносин.
2. Регламентація законодавством аграрної політики держави і створення державних управлінських структур.
3. Визначення правового статусу управлінських структур щодо аграрної політики.
4. Моніторинг аграрної політики.
5. Шляхи реалізації аграрної політики в Україні.

Питання для самоконтролю

1. Що слід розуміти під механізмом освоєння ринкових відносин?
2. Які необхідні умови, щоб сформувати такий механізм?
3. Висвітліть характерні особливості внутрішнього і зовнішнього середовища у формуванні механізму освоєння ринкових відносин.
4. Виділіть основні критерії та фактори, що зумовлюють можливість входження АПК у ринкові відносини.
5. Чим викликається необхідність регламентації законодавством аграрної політики держави?
6. Покажіть роль держави у формуванні механізму освоєння ринкових відносин.
7. Які принципи мають бути покладені в основу регламентації аграрної політики?
8. Що фактично зроблено державою для підтримки аграрного сектору в Україні?
9. Чи потрібен в Україні закон про сільське господарство як об'єкт аграрної політики?
10. Якою може бути роль місцевих органів у коригуванні аграрної політики?
11. Чи може аграрна політика мати інтернаціональний характер?
12. У чому проявляється самотунність української аграрної політики?

Теми рефератів

1. Створення умов і механізму освоєння ринкових відносин.
2. Реалізація аграрної політики в Україні.
3. Потреба існування інтегрованого управління аграрною політикою.

4. Оцінювання фактичного стану справ з розробки та реалізації аграрної політики в Україні.
5. Світовий досвід регулювання державного протекціонізму щодо аграрної політики.
6. Принципи регламентації аграрної політики.

Тестові завдання

1. Знайдіть неправильну відповідь. Щоб сформулювати в країні механізм освоєння ринкових відносин, роль держави можна звести до наступного:

- а) створення організаційно-правових і економічних умов для становлення вільного товаровиробника через гарантування в законодавчому порядку права вибору організаційних типів і видів трудової участі в будь-яких формах господарювання, починаючи з особистого господарства, і закінчуючи колективним;
- б) забезпечення вільним товаровиробникам самостійно визначати структуру та організацію виробництва, вибирати найбільш придатну технологію, встановлювати ділові партнерські стосунки з постачальниками ресурсів і покупцями продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;
- в) заохочення державою створення на місцях самоврядних управлінських структур, а також органічне поєднання їх діяльності з державними органами управління для ефективного й цілковитого розв'язання найгостріших проблем сільського господарства;
- г) сприяння всебічному розвитку горизонтальних і вертикальних зв'язків у виробництві, заготівлях і реалізації продукції, економічне заохочення формування різних асоціацій, об'єднань, кооперативів;
- д) зміцнення ролі фінансування розвитку агропромислового комплексу з державного та місцевих бюджетів України;
- е) опрацювання в межах держави системи конкретних заходів державного протекціонізму розвитку агропромислового виробництва з урахуванням його структури, сучасного стану, властивих йому суперечностей;
- є) зміцнення ролі державного замовлення і контракту за рахунок повного гарантування виконання з боку держави контрактних зобов'язань, повної та своєчасної оплати законотрамованої продукції.

II. Реалізація аграрної політики здійснюється в різних чітко визначених напрямках і за допомогою спеціально опрацьованих цілевих програм, які повинні включати наступні елементи:

- а) систему соціально-економічних, організаційно-правових і науково-технічних заходів, обсяги і строки їх здійснення;
- б) потребу і джерела фінансування, забезпечення кадровими і матеріально-технічними ресурсами;
- в) забезпечення кадровими і матеріально-технічними ресурсами аграрної політики;
- г) порядок і строки контролю перевірки виконаних заходів;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "в" і "г";
- є) усі відповіді правильні.

III. Розподіл компетенцій, функцій і відповідальностей між управлінськими структурами, їх правовий статус і захист мають базуватися на таких засадах:

- а) виробничо-господарська діяльність суб'єктів аграрної політики не повинна визначатися формами власності та ієрархічною підпорядкованістю, а цілком гарантуватися державними законодавчими актами;
- б) державне законодавство має регламентувати всю гаму відносин власності;
- в) центральні органи покликані опрацьовувати найважливіші стратегічні завдання аграрної політики і створювати організаційні умови для їх реалізації на місцях;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "б" і "в";
- е) правильні відповіді "а" і "в";
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Моніторинг аграрної політики передбачає:

- а) неперервне і тривале її відстеження та коригування з позиції строків виконання накреслених завдань;
- б) неперервне і тривале її відстеження та коригування з точки зору використання передбачених затрат і досягнення очікуваних результатів ефективності виробництва та наслідків для населення;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

Література [1; 4; 9; 10; 24; 26; 34; 35; 40]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Аграрна політика України в умовах ринкової трансформації агропромислового комплексу України*: Колективна моногр. — Л., 2006.
2. *Аграрна реформа в Україні*. — К.: ННЦ, "ІАЕ", 2005.
3. *Андричук В. Г., Зубець М. В., Юрчишин В. В.* Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. — К.: Аграрна наука, 2005.
4. *Білик Ю. Д.* Ціноутворення в умовах реформування ринкових відносин в АПК. — К.: Урожай, 2000.
5. *Деструктуризація матеріально-технічної бази агропромислового комплексу*. — К., 1997.
6. *Довідник показників сільського господарства*. — К., 1979.
7. *Довідник з фінансової діяльності агропромислових об'єднань*. — К., 1988.
8. *Економіка, організація і планування агропромислового комплексу*. — К., 1997.
9. *Загальна концепція аграрної реформи в Україні та механізм її реалізації*. — К., 1993.
10. *Збірник нормативних актів по реформуванню власності*. — К., 1993.
11. *Конституція України // ВВР України*. — 1996. — № 30. — Ст. 142.
12. *Методичні рекомендації по приватизації власності колгоспів на майновій основі* / В. В. Юрчишин, О. М. Онищенко та ін. — К., 1991.
13. *Національна програма розвитку сільськогосподарського виробництва України на 1996–2005 роки*. — К., 1995.
14. *Основи ринкової економіки*: Підручник. — К., 1995.
15. *Підприємництво в аграрному секторі економіки*. — К., 1997.
16. *Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств* / За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка. — К., 2000.
17. *Проблеми розвитку і функціонування агропромислових формувань*. — К., 1994.
18. *Ринок продовольства*. — К., 1996.
19. *Ринок продовольства, інфраструктура і механізм ринкових відносин*. — К., 1994.
20. *Розвиток форм господарювання на селі*. — К., 1993.
21. *Статистичний щорічник України*. 1995. — К., 1996.

22. *Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення* / П. Т. Сабук, І. І. Лукінов, В. В. Юрчишин та ін. — К., 1996.
23. *Україна у цифрах*. 1996. — К., 1997.
24. *Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва*. — К., 1993.
25. *Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК*. — К., 1997.
26. *Хорунжий М. І.* Аграрна політика: Навч. посіб. — К., 1998.
27. *Юрчишин В. В.* Сільське господарство України в радянські часи: Короткий огляд. — К., 1998.
28. *Юрчишин В. В., Дем'яненко М. Я.* Методичні рекомендації по організації пайових відносин у сільськогосподарських підприємствах. — К., 1990.
- Додаткова*
29. *Бородіна О. М.* Людський капітал на селі: наукові основи та проблеми розвитку. — К., 2003.
30. *Данилишин Б., Лисецький А.* Аграрна політика: час визначатися // Урядовий кур'єр. — № 89. — 17 трав.
31. *Дем'яненко С.* Яка аграрна політика потрібна Україні? // Дзеркало тижня. — 2004. — № 17. — 30 квіт.
32. *Зубець М. В., Юрчишин В. В.* Проблема села — турбота держави // Голос України. — 2003. — 15 серп.
33. *Курма Л. Д.* Шляхом радикальних економічних реформ: Доповідь Президента України "Про основні засади економічної і соціальної політики". — К., 1994.
34. *Меєрс В., Дем'яненко С., Джонсон Т., Зоря С.* Зміна фокуса аграрної політики та розвитку села в Україні: висновки та перспективи для руху вперед. — К., 2005.
35. *Політика та розвиток сільського господарства в Україні* / За ред. Шт. фон Крамона-Таубадена, С. Зорі, Л. Штріве. — К., 2001.
36. *Сільське господарство України: криза та відновлення* / За ред. Шт. фон Крамона-Таубадена, С. Дем'яненка, А. Куна. — К., 2004.
37. *Тодоров О.* Біржа як індикатор реальної піни // Уряд кур'єр. — 2005. — № 27. — 13 квіт.
38. *Шаталін С. С.* Ефективне використання ресурсів: інтереси і стимули // ЗКО. — 1986. — № 12.
39. *Штичак О. М., Андрійчук В. Г.* Проблеми теорії та практики формування ціни землі сільськогосподарського призначення // Землепорядний вісник. — 2005. — № 3.

40. *Юрчишин В. В.* До аналізу причин і наслідків занепаду сільського господарства // Економіка України. — 2001. — № 2.
41. *Юрчишин В. В.* Розбудова системного державного управління сільським господарством // Економіка АПК. — 2005. — № 6.
42. *Юрчишин В. В.* До питання про аграрну політику суверенної України // Вісн. аграр. науки. — 1991. — № 12.
43. *Юрчишин В. В.* Руководитель и коллектив. — К., 1988.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Аграрна політика”	5
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Аграрна політика”	7
Список літератури.....	49

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Т. К. Валицька*
Комп’ютерне верстання *А. П. Нечиторук*

Зам. № ВКЦ-4522

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротативний графаретний.

Ум. друк. арк. 3,02. Обл.-вид. арк. 1,89. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП “Видавничий дім “Персонал”

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*